

3. Проблемні питання належної кваліфікації воєнних злочинців / Аналітика / Адвокатське об'єднання AZONES. Адвокатське об'єднання AZONES. URL:<https://azones.law/analytics/problemni-pytannya-nalezhoi-kvalifikatsiyi-voennyih-zlochyniv/>

4. Федчак І.А. Переосмислення парадигми кримінального права під впливом сучасних технологій та викликів. Український політико-правовий дискурс. 2025. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15571288>

5. Гловюк І.В. Кримінальне провадження щодо воєнних злочинців: виклики та відповіді. Право України. 2023. No 5. С. 85–100

6. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду /Офіс. Сайт Верховної Ради України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Мед Анастасія Анатоліївна,
курсант Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Симоненко Наталія Олександрівна,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ: ЮРИДИЧНИЙ ТА МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Смертна кара є найвищою мірою кримінального покарання, що передбачає позбавлення життя особи за рішенням суду, здійснене в межах легітимних повноважень держави. Цей вид покарання історично розглядався як інструмент забезпечення справедливості та підтримання правопорядку, проте його застосування викликає численні дискусії на правовому, моральному та етичному рівнях.

Перша документально підтверджена згадка про позбавлення життя особи державою як форми кримінального покарання міститься у Зводі законів вавилонського царя Хаммурапі. У сучасних умовах, попри інтенсивні процеси глобалізації та демократизації, окремі держави й надалі застосовують смертну кару як вид покарання. Водночас численні міжнародно-правові акти, спрямовані на забезпечення повного та ефективного дотримання прав людини, встановлюють заборону на застосування смертної кари, кваліфікуючи її як таку, що принижує честь і гідність особи та суперечить основоположному принципу поваги до людського життя в правовій демократичній державі [2].

У низці держав і сьогодні застосовують повішання, розстріл, електричний стілець, смертельну ін'єкцію та інші методи. Кожен із них породжує власні етичні та практичні дискусії щодо рівня гуманності та доцільності такого покарання.

На виконання зобов'язань України як держави-члена Ради Європи, до якої вона приєдналася у 1995 році, питання легітимності застосування смертної кари було предметом ретельного правового аналізу та суспільного обговорення. У результаті такого аналізу Конституційним Судом України 29 грудня 1999 року було ухвалено рішення, що смертна кара як вид кримінального покарання не відповідає Конституції України. У конституційному поданні наголошувалося, що закріплене в Основному Законі право на життя є абсолютним, а при його тлумаченні необхідно враховувати глибоку і чітко виражену у статтях Конституції пошану до цінності людського життя, до невід'ємного та невідчужуваного права на життя як однієї з фундаментальних засад побудови правового, демократичного суспільства. Це рішення стало важливим прецедентом у розвитку національної кримінальної політики та формуванні принципів гуманізації покарань. На його підставі в 2001 році Кримінальний кодекс України був відповідним чином змінений: положення щодо смертної кари було замінено на покарання у вигляді довічного позбавлення волі, що відображає сучасні тенденції до відмови від найсуворіших і невідворотних форм покарання та підкреслює пріоритет захисту основоположних прав людини в кримінально-правовій сфері [1].

Попри це, питання застосування смертної кари як виду кримінального покарання завжди було і залишається дискусійним серед науковців та широко обговорюваним серед суспільства. Актуальність цієї теми зумовлена стрімким збільшенням кількості злочинів, які вчинені з особливою жорстокістю і мають насильницький та цинічний характер. В результаті цих явищ в суспільстві все більше поширюється думка про доцільність застосування більш дієвого виду покарання.

Отже, питання смертної кари потребує комплексного аналізу співвідношення аргументів «за» та «проти» її застосування.

«За»:

– статистичні дані свідчать про недостатню ефективність чинної системи кримінальних покарань у сфері запобігання особливо тяжким злочинам;

– утримання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, потребує значних бюджетних витрат, що на думку частини суспільства, є необґрунтованим фінансовим тягарем для платників податків у випадках, коли йдеться про утримання особливо небезпечних злочинців;

– прихильники інституту смертної кари розглядають її як дієвий засіб загальної превенції, здатний попереджувати вчинення особливо тяжких злочинів, забезпечувати належний рівень захисту суспільства від небезпечних правопорушників і виступати формою справедливої відплати за вчинене насильство.

«Проти»:

– відновлення або застосування смертної кари в Україні створило б загрозу несумісності з міжнародно-правовими зобов'язаннями держави, зокрема умовами членства в Раді Європи;

– смертна кара унеможливило реалізацію функції виправлення й ресоціалізації засудженого, позбавляє його можливості переосмислення вчиненого та щирого каяття;

– смертна кара у своїй сутності може бути пов'язана з елементами жорстокого чи такого, що принижує гідність, поводження, що суперечить вимогам статті 28 Конституції України щодо заборони катувань і нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

– не виключенням є і судова помилка, яка може призвести до засудження невинного [3].

Без сумнівів перелік аргументів є невичерпним, а спірність цього питання безперечне. Адже, сучасна практика відмови від смертної кари обґрунтовується не лише юридичними нормами та міжнародними зобов'язаннями, а й моральними й етичними принципами, що визначають відношення суспільства до життя людини, її гідності та можливості виправлення.

Прихильники застосування смертної кари наголошують, що вона може стримувати потенційних злочинців, забезпечувати справедливу відплату за особливо тяжкі злочини та убезпечувати суспільство від особливо небезпечних осіб. Вважають, що перспектива смертного покарання здатна зупинити людей від учинення особливо тяжких злочинів і водночас гарантує належне покарання тим, хто їх уже вчинив.

Водночас існує чимало переконань проти застосування смертної кари. Одним із ключових є її невідворотність у випадку судової помилки. Історія містить багато прикладів, коли людей, засуджених до страти, згодом визнавали невинними, але можливості виправити помилку вже не було. Смертну кару також розглядають як жорстоке й негуманне покарання, що суперечить фундаментальним правам людини. Крім того, дослідження свідчать, що вона не виконує ефективної стримувальної функції, оскільки рівень злочинності не зменшується навіть у державах, де страта залишається чинною. Ще одним фактом є те, що смертна кара нерідко застосовується упереджено та непропорційно часто щодо представників меншин і соціально вразливих груп.

Отже, що застосування смертної кари залежить від національних традицій, культури, соціально-політичних умов та історичного розвитку держави. Водночас остаточне рішення щодо її запровадження або скасування повинно прийматися суспільством у межах демократичних процедур, зокрема шляхом всенародного голосування. Тому що, незважаючи на аргументи прихильників смертної кари, людське життя залишається найвищою цінністю, а невід'ємне право на життя є фундаментальною засадою демократичного суспільства.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України : від 29 грудня 1999 р. у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України (конституційність)

в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99#Text>

2. Рябченко Т. О., Кучмістенко О. В. Смертна кара: питання доцільності скасування чи запровадження. *Law & Social Ethics Journal (LSEJ)*, № 3, 2020. С. 330–333. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/79>. URL: http://lsej.org.ua/3_2020/81.pdf

3. Савченко С. О. Смертна кара: за чи проти? Університетські кримінально-правові та кримінологічні читання. Харків. 2017. С. 119–123. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/16_06_2017/pdf/30.pdf

Мелеховець Євгенія

аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА СЛУЖБОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ДОСВІД ЕСТОНІЇ, ЛАТВІЇ ТА ЛИТВИ

Службова інформація є важливим елементом діяльності органів державної влади, а її неправомірний обіг створює загрозу належному функціонуванню публічної служби. Естонія, Латвія та Литва виробили деталізоване кримінально-правове регулювання, спрямоване на встановлення відповідальності за незаконне розголошення, використання, збір чи надання службових відомостей. Законодавство цих країн за останні три десятиліття пройшло суттєву еволюцію у кримінальному праві, зокрема у сфері охорони службової інформації [9].

Естонія, Латвія та Литва розмежовують державну таємницю та службову інформацію (official/limited access information). Службова інформація не належить до державної таємниці, але охороняється спеціальними законами у зв'язку з її значенням для внутрішньої роботи органів влади, кадрового забезпечення, організаційного управління та публічної служби. Її правовий режим визначається: Естонія – Public Information Act; Латвія – Freedom of Information Law; Литва – Law on the Right to Obtain Information from State and Municipal Institutions.

У всіх трьох правопорядках за порушення режиму службової інформації передбачена адміністративна й кримінальна відповідальність. Об'єктом кримінально-правової охорони є інтереси публічної служби, порядок доступу до службових відомостей та належне виконання службових обов'язків [5; 6; 7].

Спільною ознакою є наявність спеціальних складів злочинів, які охоплюють незаконне розголошення, отримання, збір, передавання або використання службових даних. Кримінальні кодекси Балтійських країн детально визначають форми протиправної поведінки, що є суттєвою перевагою порівняно з українською моделлю.

Кримінальний кодекс Естонії (Karistusseadustik) містить низку норм, спрямованих на охорону службової інформації: незаконне використання або розголошення інформації, отриманої внаслідок